

ISTORICUL SISTEMULUI MONETAR ÎN ȚĂRILE ROMÂNE PÂNĂ LA 1867

Dacă ați întreba astăzi pe orice persoană, cu care veniți în contactul zilnic, dacă ar putea trăi fără bani, sunt sigur că v'ar privi mirată de o asemenea întrebare, apoi ar răspunde imediat, că fără bani viața nu e posibilă. Și cu multă dreptate, căci fără bani nu-ți poți procura nimic, începând cu lucrurile de prima necesitate și mergând până la satisfacerea poftelor celor mai exagerate. Poporul a cristalizat într'o formulă plastică rolul monetei în viață când a spus: „banul ca o cumpănă toate potrivește după al său preț”.

Dacă lucrurile stau astfel, atunci s'ar putea crede că banul, sub formă de monedă, a trebuit să existe decând lumea și că de îndată ce omul a intrat în viața de comunitate, a trebuit să existe și acest mijloc de schimb.

În realitate lucrurile nu stau tocmai așa. A fost o epocă când moneta nu exista de loc. Toată civilizația orientală, cu mii de ani înainte de era creștină, n'a cunoscut banii. Abia cu 7 secole înainte de Hristos, Lidienii au bătut prima monedă.

Până la apariția monetei oamenii își satisfăceau nevoile lor prin schimbul în natură a obiectelor, cunoscut sub denumirea de „troc”. Și au trăit oamenii multe veacuri sub acest regim și sunt și astăzi triburi sălbatice în Africa unde schimbul se face în natură. Nu este locul să arăt toate dificultățile ce rezultă din schimbul în natură. De aceea acest mijloc de circulație a bunurilor nu se întâlnește decât la începuturile unor înjghebări rudimentare, când schimburile sunt puțin numeroase și când, fiecare, în cercul restrâns dimprejurul lui, își putea satisface singur propriile lui nevoie.

Când popoarele înaintează în civilizație, atunci ele părăsesc în parte sistemul trecutului, adică al schimbului de obiect contra obiect, sau serviciu introducând un echivalent în metal prețios, care prin cântărire determină valoarea obiectelor, cunoscut în știință sub denumirea de „sistemul ponderal”. Subt această formă însă metalul prețios nu era ușor de mănuit și nici la îndemâna oricui. Pentru înlesnire, metalul a fost separat în bucăți de o anumită greutate și valoare formând moneta, care avea putința să circule fără niciun inconvenient, așa cum o cunoaștem și astăzi.

După aceste explicații succinte asupra schimbărilor se pune întrebarea: cum s'au petrecut lucrurile la români? Influențați de teoriile admise în deobște cu privire la fazele prin care, în cursul veacurilor, a trecut cir-

HYPERION

cum, la bunurilor, unii din cărturarii noștri, istorici de seamă au susținut ca la romani, ca și la alte popoare, a fost o epocă când nu exista moneda și ce aceea schimburile se făceau în natură.

Această parere trebuie înlăturată, deoarece ea nu se justifică nici prin starea de lucruri existente în acele timpuri și e contrazisă totodată de toate documentele cari ne vorbesc de Români. În adevăr, avem mărturii sigure că în ținuturile românești au circulat bani cu mult înainte de întemeierea celor două Principate, al țării Românești și al Moldovei. Dacă ne ridicăm întrecut, schimburile în natură erau mai frecvente și acest lucru se explică prin raritatea monetei și mai ales prin greutatea ce întâmpina o anumită categorie de persoane de a și-o procura. Bani nu pătrunsese încă în cele mai răslețe așezări românești.

Schimburile în natură s'au practicat până târziu în secolul al XVIII-a în țările Române și cine ar putea susține că atunci nu exista moneta? Sunt numeroase documentele interne care ne relatează schimburi de prietenii contra vite sau robi țigani ori produse de ale solului.

În 1612 se dă un cal pe un țigan cu femeia și copiii săi. Pe la 1657 se vinde un sat pe Prut pe 50 boi, 50 vaci cu viței și 17 vaci grase. În 1710 cu 30 vedre de miere se cumpăra o țigancă, iar în 1750 cu 5 poloboace de miere se cumpără o proprietate. Într'un zapis din 1706 citim: „... și om vândut cumșale mătușii meali Negrușii această moșie ce se scrie mai sus, drept o vacă cu vițel...”

Câte odată în acelaș act se vorbește de preț stabilit parte în vite, cereale, robi, parte în moneta.

În 1619 se cumpără o moșie cu 1400 aspri și 2 boi. O țigancă este plătită cu 40 lei și 2 boi; altă dată 3 seliști se plătesc cu 550 taleri de argint, 3 perechi boi și 10 vaci cu lapte. Într'un document din 1760 citim: „cari vie am vândut'o... cu tocmeala ce am făcut și mi-au dat plata vieii trei vaci cu viței și 2 mânzate și un gonitor și șase lei bani...”

Schimburile în natură se practică și azi la sate de grădinari și până la actuala lege a Monopolului alcoolului de cărciumari, care dădeau băutura pe cereale și vite.

Prin urmare schimburile în natură nu dovedesc inexistența monetei la Români, ci ele înlocuiesc moneda, acolo unde ea e rară sau lipsește.

Care au fost banii ce circulau înainte de întemeierea Principatelor nu se poate preciza. Orice ipoteză, în această privință, e riscată. După așezarea domniei autonome în Țara Românească și în Moldova, constatăm, pe lângă monetele străine, care circulau în ambele State, și existența unor monete naționale proprii.

În această privință avem numeroase dovezi atât în documentele externe cât și în cele interne și mai ales în privilegiile comerciale acordate de Domnitori negustorilor străini.

Pe de altă parte, monetele românești, păstrate în colecții particulare sau descoperite în ținuturile românești, ori la vecini, vin se completeze documentele scrise.

Aceste documente și tezaure au fost studiate cu multă competență de istoricii și mai ales de numismații noștri și concluziile la cari au ajuns

D. Sturza, Docan, Dr. Severeanu și mai ales domnul Constatin Moisil, actualul președinte al societății Numismatice Române, aruncă o lumină vie în acest domeniu și deschid noi orizonturi pentru cunoașterea trecutului nostru monetar.

Cercetând mai de aproape aceste izvoare, putem distinge în istoria monetelor românești, șase epoci și anume:

1. **Epoca națională a monetelor românești** pe care unii scriitori au numit-o și „perioada medievală sau a numismaticeii vechi“. Ea cuprinde monetele bătute în Țările Române dela întemeierea lor și până la sfârșitul domniilor lui Neagoe Basarab (1521) în Țara Românească și a lui Bogdan Incrucișatul (1517) în Moldova.

2. A doua epocă, pe care am putea-o numi „perioada numismaticeii moderne“, cuprinde monetele bătute întâmplător de unii Domni Români, imitând tipuri de monete străine. Această epocă se întinde dela începutul secolului al XVIII-a, până la Fanarioti.

3. A treia epocă am putea-o numi „perioada haosului monetar“, care începe dela intronarea regimului fanariot și merge până la Regulamentul Organic. În această epocă nu mai există nici urmă de monete românești, ci numai monete străine, cari circulă din abundență în ambele Principate.

4. A patra epocă s'ar putea numi „epoca regulamentară“ și ar cuprinde istoricul circulației monetare dela Regulamentul Organic și până la Unirea Principatelor (1859).

Domnia lui Cuza Vodă, prin năzuințele de a pune capăt haosului monetar constituie o a 5-a epocă în evoluția noastră monetară, iar reforma din 1867 o a 6-a și ultima etapă în așezarea pe baze temeinice a unui sistem monetar, care dăinuiește și astăzi.

Fără a intra în prea multe detalii, voi încerca, pe bază documentară, să fac o expunere rezumată, dar cât mai completă posibilă a acestor faze din trecutul nostru monetar.

Cu mult înainte de întemeierea Principatelor au circulat desigur diferite monete străine în ținuturile românești. Schimbările comerciale, oricât de reduse ar fi fost, nu se făceau numai în natură ci și cu bani gata și negustorii străini aduceau la noi, în afară de mărfuri, și monete de aur și argint, cu cari plăteau produsele ce cumpărau. Ce fel de bani veneau pe acele vremuri la noi e greu de precizat.

Odată cu așezarea Domniei neatârmate lucrurile se schimbă. Începând din veacul al XIV-a există numeroase documente, cari ne vorbesc de monetele ce circulau în Principatele Române de curând întemeiate.

Probabil că dinarii banali „dinarii banales“ moneda curentă de argint a regilor unguri, a cărei amintire a rămas în cuvântul „ban“ până astăzi, au circulat și la Români; s'au găsit în săpăturile dela Curtea de Argeș.

În schimb, atât documentele externe, cât și actele interne și mai ales privilegiile comerciale acordate de Mircea cel Bătrân și Alexandru cel Bun și de urmașii lor negustorilor străini, în privința taxelor vamale, menționează ca monete curente, până în secolul al XVI-a în Țara Românească: fertunul, perperul, ducatul, asprul, banul și florinul, iar în Moldova: zlotul,

HYPERION

rubla de argint și groșul, pe lângă alți bani, care-i întâlnim mai rar.

Înainte de a da câteva lămuriri asupra fiecărei din aceste monete, vom observa că în actele interne, cari se refera la comerț sau la tranzacții asupra proprietății, se vorbește de florini, ducați, aspri, bani în Țara Românească și de zloți și groși în Moldova, ceea ce înseamnă că aceste monete circulau în realitate, pe când fertunul și perperul, menționați în privilegiile comerciale, erau numai monete de socoteală.

Fertunul reprezintă teoretic o cantitate de argint egală cu un sfert de marcă și era în uz în Ungaria, fără să fi existat însă ca monedă proprie zisă. În limbajul obișnuit el se confunda cu florinul unguresc, de care vorbesc mai târziu documentele.

Cât privește *perperul* (lat. *perperus*, *perpele*) el reamintează o monedă de aur bizantină numită „*perperon*“, ceea ce în grecește înseamnă „ban de aur“. Această monedă, foarte prețuită în orient și în Balcani, trecuse și la Români și i se zicea „*părpăr*“, de unde și numele unei dări de mai târziu, în veacul al XVIII-a, de „*părpărit*“. În sudul Dunărei, mai ales în Bulgaria, *perperul* a fost moneda curentă în secolul al XIII și al XIV, cu care se plăteau dările și se făcea comerțul în Marea Neagră. Despre existența *perperului* în Țara-Românească face mențiune un act intern din timpul lui Vlaicu Vodă (1364—1380) care dăruiește, din casa Domnească, mănăstirei Voștița câte 1000 de *perperi* anual; iar câțiva ani mai târziu, o socoteală din 1392 pomeneste de „*perperi de Valachia*“ cheltuiți de un curier pe timpul lui Mărcea în Țara-Românească și se dă și echivalentul lor, că 10 asemenea *perperi* munteni valorează 3 *perperi* bizantini și 12 fracțiuni. Privilegiul comercial acordat de Mărcea cel Bătrân în 1413 Brașovenilor prevede de asemenea plata unor taxe vamale în *perperi*, cari sunt menționați și în privilegiile ulterioare. Cu toate acestea, nu s'a găsit până astăzi nici un *perper* muntean, ceea ce ne face să credem că el n'a existat decât ca monedă de socoteală. Acest lucru îl deducem din faptul că *perperul* nu e menționat în textul latin a privilegiilor comerciale, dar într-o scrisoare a Împăratului Sigismund (1426) către Sibieni, vorbindu-se de plata mercenarilor de către Dan II, voevodul muntean, se spune că un călăreț se plătea cu o *perperă* și 3 pedestri tot cu o *perperă*, ceea ce denota că era o monedă de socoteală. Așa se și explică de ce în a doua jumătate a secolului al XV nu se mai vorbește de *perper*.

În schimb, *ducatul*, care era o monedă de origine apuseană, venețiană se împământănise atât de mult în Țara-Românească încât ajunsese a fi monedă națională curentă în care se plăteau dările, taxele, vămile și se încheiau toate tranzacțiile interne în tot decursul veacului al XV-a. Dela o bucată de vreme termenul „*ducat*“ începuse să fie întrebuințat în sensul de „*bani*“. Când Vlad Tepeș comunică în 1476 Brașovenilor că n'are bani să plătească pe mercenari, scrie: „Dar Domnia mea acum n'am ducați ca să le plătesc leafa“; iar, mai târziu, Vlad Călugărul, plângându-se Brașovenilor că în Schei li s'a furat oamenilor săi niște sume în florini, le spune: „Și-au ținut astfel calea oamenilor Domniei mele și le-au luat acești ducați“, deși în realitate li-se luase florini. Însfârșit într-o scrisoare adresată la 4 Aprilie 1425 lui Dan II, Împăratul Sigismund îi spune să nu silească

pe Braşoveni să primească banii numiți în limbajul comun „ducați” „monetam vestram quae in vulgari rolachali ducatur nuncupantur”.

Din redacția latinească a privilegiului din 1413 reiese că ducatul corespundea dinarului și că un fertun era socotit 24 ducați, iar o perperă valoarea numai 18 ducați.

Toate aceste documente dovedesc că ducatul a fost unitatea monetară în Țara-Românească până la dispariția lui la sfârșitul secolului al XV-a.

Cât privește *banul*, el era de sigur o monedă indigenă, care datează cel puțin de vremea lui Mircea cel Bătrân și s'a păstrat până astăzi, variind numai în ceea ce privește metalul din care era bătut și deci și valoarea lui.

Asupra originii banului s'au emis mai multe ipoteze. Cea mai plauzibilă este aceea care consideră banul ca derivând din acei „banai slavoni, cari circulau în Ungaria și Transilvania și de unde denumirea a fost împrumutată în Țările Române pentru o anumită monedă de mică valoare. Banul era a $\frac{1}{3}$ parte din ducat și la origină era o monedă de argint.

În actele interne relative la tranzacții comerciale, la dări, la transmiterea de bunuri, întâlnim foarte des menționat *asprul* începând din prima jumătate a veacului al XV. De aspri nu se vorbește niciodată în privilegiile comerciale, ei sunt însă menționați în documentele străine.

În 1452, Ion de Hunyadi invită pe Braşoveni să nu mai primească aspri și nici altă monedă a Țării-Românești. De asemenea, în 1505, regele Ungariei vorbește de „aspras”, care erau în uz în Țara-Românească și precizează chiar că erau în circulație „aspri buni” și „aspri răi”.

Asprul era o monedă de argint, care în decursul istoriei a reprezentat variante multiple. În Țările-Române asprul apare în secolul al XV-a, ca o monedă mică de argint și continuă până la sfârșitul secolului al XVII-a să aibă un rol de seamă. Când apare piastrul turcesc, asprul devine submultiplul său legal valorând a 120-a parte din piastru.

Din documentele secolului al XVI-a și următorii se pare că pe lângă piastrii turcești, mai erau și alții, denumiți „aspri buni”. Valoarea asprului a variat, începând din secolul al XV-a, când un florin valoarea în 1487 cam 12 piastri, ajungând în 1507 să se schimbe florinul cu 50 aspri. În 1591 găsim aspri vechi și aspri noi, 41 vechi valorând 33 de cei noi. Asprul a servit nu numai pentru nevoile interne ci uneori și pentru cele externe, ca plata haraciului în Turcia în timpul lui Gavril Movilă (1618—20).

Serii noi de aspri fiind puse mereu în circulație de către Turci, asprul s'a depreciat mult în Principate, ajungând să se confunde cu banul. Se făcea însă în actele interne deosebirea între „aspri noi” și „aspri de argint”. Ion Vodă cel Cumplit a bătut un aspru de aramă. Din cauza deprecierei continuie și a introducerii altor monete, asprul dispare din Țările române la sfârșitul secolului al XVII-a, dar re apare în secolul al XVIII-a ca monedă de socoteală în contrastul vămilor moldovenești din 1765, unde e considerat ca o subdiviziune a *grosului*.

Cât privește *florinul*, el nu era o monedă națională, ci una de aur de proveniență ungaro-românească. În documente e pomenit în prescurtare „ug” sau „ughi”. Circula destul de mult în Țările Române și s'a mai zicea uneori

HYPERION

și „zlot unguresc“ sau încă „galbeni ungurești“, sub care nume îl întâlnim până la sfârșitul veacului al XVIII-a.

În Moldova, găsind pomenindu-se în toate documentele interne, începând din secolul al XV „zlot“-ul, care era o monedă de aur, un florin, împrumutată dela genovezii dela Caffa. Cum această monedă se introduse în Moldova pe calea ruso-polonă, i s'a zis „zlot tătäresc“, iar în documentele scrise în latinește i se zicea „floreni tartaricales“ spre a-i deosebi de alții zloți. Zloții au circulat în mare ambundență în Moldova până în sec. al XVII-a și erau considerați ca o monedă proprie acelei țări, de unde și denumirea de „zloți moldovenești“. El avea acolo forță liberatorie legală, căci se plăteau cu dănsul birurile, gloabele și garanțiile în justiție. Cuvântul a trecut și în terminologia fiscală unde găsim o dare „zlot“, apoi „zlotăș“ numele dat străngătorului de dări, de unde „boierii zlotăși“, „zlotărie și carte de zlotărie“, expresiuni ce le întâlnim până în secolul alXIX-a.

Începând din veacul al XVIII-a, sub denumirea de „zlot“ se înțelegeau în Țările Române două monete deosebite: una de aur care nu mai era florinul genovez, ci „ughiu“, banul de aur unguresc; cealaltă monedă, care se chema tot „zlot“, era un ban de argint, un florin, căruia i se mai zicea și „zlot valach sau „românesc“ ori „vechiu“, din cauză că circula mai mult în Țara-Românească, după cum ne spune un document: „florenus vero qui ex Vallachia plerumque verimut et slothones valachici nominantur“.

Se pare că tot zlot se numia și piastrul turcesc bătut în 1718 și care valora 80 de aspri cât și moneta de aur numită zlot. Acest lucru e confirmat de documente, care vorbesc de „zloți valachi“ și de „zloți turcești“.

Valoarea zlotului a început să scadă după 1700, când dispăre ca monedă bătută și devine o monedă de socoteară.

Moneta națională moldovenească, de care pomenesc documentele, începând dela Petru Mușat, se chema *groși*, care se apropia ca greutate de „grossi ruthenireales“, bătută pentru Galiția și Podolia, după așa zisul sistem monetar „rusesc“. Groși moldovenești erau niște monete de argint și constituiau unitatea monetară, în care se socoteau taxele vamale în toate privilegiile comerciale, începând dela Alexandru cel Bun deși tranzacțiile interne se făceau în zloți.

Documentele mai vorbesc și de ruble de argint, care erau o monedă „francească“, adică italiană, introdusă în Moldova probabil tot de genovezii dela Caffa.

Din prima jumătate a secolului al XV-a nu se mai bat monete naționale în Țara-Românească și nici în Moldova, decât în mod cu totul excepțional.

Din cele expuse până acum rezultă deci că dela întemeierea Principatelor și până în secolul al XV-a, adică în prima perioadă, pe care am denumit-o „epoca monetelor naționale“ au circulat în ambele Țări Române, pe lângă bani străini și monete românești, bătute aproape fără întrerupere de Domnitori, în scopul de a face față necesităților comerțului d'înăuntru și poate și din afară.

I. CONDURACHI

(Va urma)

MOTII

*Duce vântu 'n sus mireasma codrilor, spre 'naltul cer,
Ce-au umbrit pe vârful de munte un popor trăit prin stânci,
Un popor care vrea soare după suferințe-adânci,
Indurându-le pe toate cu voința lui de fier.*

*Vrea ca 'n plaiurile sale, presărate cu izvoare,
Tihnă din belșug să aibe între dealuri și poene,
Unde i-au crescut copiii și i-a mângăiat pe gene,
Unde dorm demult strămoșii cu-amintiri clocotitoare.*

*

*Când s'a slobozit vârtejul și cu iureșul de foc
Peste lanțul de coline, să-le spargă îngrădirea,
Ei s'au năpustit năpraznic ca potop ce 'neacă firea,
Și cu veneticii nemeși măsuratu-s'au pe loc.*

*

*Și cu cât se duceau anii peste vitrega lor soartă,
Iobăgia le lua graiul, osteneala și avutul,
Rămânând mereu pe drumuri ca să calce într'una lutul,
Pentr'un bulgăre de pâine, pentr'o vieață ca și moartă.*

*Vechea ură-a stăpânirii peste-acest popor de moși
Revărsatu-și-a veninul an de an și veac de veac,
Nu puteau pe-a lor meleaguri ca să-și mai găsească leac;
Dar de-odată, prinzând veste, de-un cuvânt ascultă toți.*

Horea Ursul din Albac — fulgerare din senin —
 'Naltă trupul lui osos și cu fața pământie,
 Cutele-i pe fruntea aspră sunt ca brazdele 'n câmpie, —
 Strigă tuturor trezire; vorba lui lovește 'n plin.

Cloșca, ce-i știa durerea, pune mâinile 'n șerpar,
 Rezemat de stâlpul porții spumegă din ochi mânia,
 Tulnicul îi sună 'n față și îl umple de mândrie, —
 El nu vrea ca să mai rabde o robie pe hotar.

Răslefit, Crișan, privește în răscrucea de colnici,
 Murmură o 'njurătură, ca tot omul la necaz,
 Scoate vâlvătăi de vorbe de-i stă sângele 'n obraz
 Și se uită 'n juru-i lacom peste cete de voinic.

In toți trei furia surdă rupe iazul așteptării,
 Dau năvală, ca strigoii, peste râii 'mpilători,
 Vin cu pumnii strănși țaranii, ca să fie luptători,
 Și din coastele de dealuri și din largurile zării.

Când potopul peste nemeși valurile și le 'ntinde
 Curge și pot de izbândă și strămoșii 's răzbunați, —
 Fuse multă vitejie, s'ajutară frați pe frați;
 Dar și întristarea vine și durerea îi cuprinde.

In cetatea Albei Iulii, roata oasele le frânge;
 Cloșca geme sub lovire; Horea zâmbet are 'n față, —
 Și pe fiecare buze răzbunarea cruntă 'nghiață,
 Iar mulțimea 'ndurerată pe eroii ei își plânge.

Intre ziduri mucezite și pe lespezi acum zace
 Cu butucii la picioare, aprigul Crișan, viteazul,
 El nu rabdă 'ncătușarea, să-i fie plesnit obrazul, —
 Cu nojițele opincii, strânge gâtul, seamă-și face.

*

Trece veacul jumătate și tot răul dăinuiește,
 Iar poporul nu mai poate ca să rabde nedreptatea,
 Că își fac de cap stăpânii, tot vărsându-și răutatea, —
 Și în suflete curate răsvrătirea iarăș crește.

Avram Iancu e tribunul, el le poart' acuma pasul,
 Fruntea lui e 'nrourare de albastre zări senine,
 Le arat' acum că-areea care duce spre mai bine, —
 Trece 'n trupuri un fior și cu toți i-ascultă glasul.

Pentru-o clipă iar lucește soarele de biruință,
 Dar nu pentru multă vreme, că stăpânii iar sunt răi,
 Și tribunul de durere se ascunde 'n fund de văi,
 Ca să nu mai vadă jalea pe 'ntristata lor ființă.

Impăratul văzând truda moșilor că-i de prisos
 Se pornește ca să vadă pe tribunul care-o cere,
 Dar eroul cu 'ndrăzneală îi răspunde la-lui vrere:
 „Că nu pot să stea de vorbă un nebun c'un mincinos.“

La mormântul dela Tebea au mai fost de-atunci doi regi
 Cari-au dus onor și cinste celui care pe vrăjmași
 I 'nfruntase bărbătește, pe stăpâni semeți, trufași,
 Și-i făcuse-acum s'asculte cu supunere, de legi.

*

Trece timpul și poporul tot mereu este subț sbir,
 Alt tribun născură moșii să le apere pământul,
 Să-le poarte iarăși jalbe, să le-asculte iar cuvântul, —
 Amos Frâncu le-a fost strajă patruzeci de ani în șir.

Când în Memorand lui Rațiu îi luă sfântă apărare,
 În el glăsuiau strămoșii urgisiți de-atâta vreme,
 Știe că nu-i îndurare, sbuciumul în piept îi geme,
 Și cu mâna face 'ntr'una semnele de răzbunare.

*

Cine-ar fi crezut vre-odată că mărindu-se o țară,
 Peste acest popor valah va veni un nou puhoi,
 Se le stoarcă iar avutul și să-i lase iarăși goi,
 Cum au fost subț domnii mașteri cu vieța lor amară?

C. ARGINTARU

BAI GANCIU IN TREN

Schiță de Alecu CONSTANTINOV

BCU Cluj / Central University Library Cluj

— Stați acum să vă povestesc cum am călătorit cu Bai Ganciu la expoziția din Praga — spuse surâzând Țvetcu.

— Bravo, Țvetcu! Să trăești! — răspuserăm cu toții — de când așteptăm așa ceva!

Țvetcu începu:

Dela Sofia am pornit vreo 160 de inși — bătrâni, tineri, bărbați, femei și copii. Ne am suit în trenul nostru, aprovizionat cu de toate. Vagoane numai de clasa întâia și a doua, noui-nouțe abia ce sosiseră din Europa.

Ce mândrie era că ne ducem la expoziția fraților cehi cu tren propriu. Să vadă și europenii că Bulgaria nu doarme. Dar mai mult ne lăudam cu vagoanele noi și curate. Dar n'a fost pentru mult timp. După ce ne apropiem de Tarnobrod și începu să se însereze, trenul nu avea lumină. Eram cu toții supărați. Copiii începură să țipe. Chiar și Bai Ganciu îmi șoptii la ureche: „Unde s'a văzut ca porcul să se priceapă la apă de izvor“!

Ne-am alarmat, ne-am supărat, pe urmă am început să râdem. Se auziră voci: „Dați lumânări, oameni buni, că ni s'au speriat copiii! Ne făsurăm de rușine în fața Sârbilor!“ Ni se dete câte o lumânare la fiecare cupeu. Călătorii picară seul fierbinte pe ferestre și fixară lumânările. Asta era prima bulgarizare a vagoanelor. Trecurăm Serbia. Dar să nu credeți cumva că așa ușor o trecurăm. Unde putea, Bai Ganciu nu scăpa ocazia ca să nu ironizeze pe Sârbi și să le amintească de Slivnița.

Intrarăm în Ungaria. Aci se aprinseră roatele unui vagon. Așteptărăm mult timp. Stropeau, stingeau, țar stropeau, iar stingeau — însfârșit,

pornirăm. Ungurii râdeau! Și încă într'un loc se aprinseră roatele celui vagon. La urmă îl lăsarăm dracului într'o stație.

Bai Ganciu, om cu experiență, care a călătorit și altă dată, spunea tovarășilor săi:

— Acuma vine Pesta. Treceam Pesta — ne pomenim la Viena. Praga e dincolo de Viena. Toate aceste locuri le-am văzut — pe degete le știu. Pe drum nu trecea fără glume.

Eu, Vania, Filii și fiul lui Ivanița am ocupat un cupeu de clasa întâia. În vecinătatea noastră, într'un cupeu de clasa doua s'a aranjat Bai Ganciu cu câți-va tovarăși cari aveau de ale mâncării. Bai Ganciu poate că a fost grăbit, uitase să-și pună în desage. „La urma urmelor, bulgari suntem, ne vom îngriji unul de altul. Dela unul o bucată de pâine, de la altul brânză, — o s'o ducem bine“. Și într'adevăr el a dus-o bine. Dar toate au un sfârșit. Se isprăvi mâncarea vecinilor noștri.

Bai Ganciu începu să dea ocol cupeului nostru. La început căută pretexte: ba un chibrît, ba un păhărel de coniac. Și pe urmă, încetul cu încetul, s'a familiarizat cu noi că nu mai ieșea din odăița noastră. A uitat de tovarășii săi. Nici nu mai avea nevoie de ei. N'aveau nimic de ale mâncării. Totul s'a mâncat, totul s'a băut, iar la noi, slava Domnului, tot se mai găsea câte ceva. Mai cumpăram și din gări. Bai Ganciu de curiozitate nu scăpa ocazia să încerce tot ce aveam:

— Asta ce e? Struguri? Bravo! Ia uită-te! Dă-mi un ciorchine! Hm! Bun! Bravo! Așa făcu și cu tutumul.

— Tabachera asta, nu cumva e de argint caucazian? întrebă Bai Ganciu, când a văzut că unul din noi pregătește o țigare.

— Nu! e producție vieneză!

Așa!? — Dă-mi-o s'o văd. Ia uită-te, domnule, și tutun are; bulgăresc, nu e așa? Stați să sucească o țigare! Eu am foite de țigări, dacă aveți nevoie, aci sunt, — și se întinse pe canapea.

La început stătea pe colțul canapelei și-apoi se făcu mai comod. Fuserăm nevoiți, că trei inși să ne aranjem pe o singură canapea, iar fiul Ivaniței să se înghesuie în colțul celeilalte ca să poată Bai Ganciu să se întindă bine.

— Dă-te puțin la o parte ca să-mi pun și celălalt picior! Așa! Bravo! Auziți numai cum face locomotiva: tupa-tupa! Sboară! Foarte mult îmi place așa să mă întind. Dincolo e înghesuială — dar tovarășii mei — oameni simpli, ce să mai discut cu ei? Ce mâncați acolo? Pere? Bravo! Ia să vedem, așa cum m'am întins, pot să mănânc o pară? Mulțumesc! De unde le aveți, că sunt foarte bune?

— Le cumpărăm, — răspunse unul abia stăpânindu-se

— Așa? Bravo! aprobă Bai Ganciu cu gura plină. Mie îmi plac perele.

Bai Ganciu dus de loviturile uniforme ale locomotivei, începu să dormiteze. Făcu-i un semn tovarășilor și le spusei:

— Domnilor, să facem o cafea. Dați spirtul și mașina.

— Cafea? răspunse Bai Ganciu și sări de pe canapea. E chiar timpul.

— Ce cafea să facem când nu e apă, — răspunse prefăcut fiul Iva-

niței.

— Apă? — răspunse cu o voce slabă Bai Ganciu. Uite, aduc îndată. Și șbură din cupeu.

Ne-am prăpădit de răs. Fiul Ivaniței se întinse și ocupă întreaga canapea. Se înapoie Bai Ganciu și răsuflă mai mult decât are nevoie. Vrea să ne arate câtă muncă și chinuri a suportat pentru noi. În mână ținea un ulcior.

— Iată, am găsit. Ați văzut? Ocolii toate vagoanele. În sfârșit, văd un ulcior. Il luai îndată. O femeie îmi strigă: Măi, dă încoa apa, e pentru băiețelul meu! Mie îmi veni în gând:

— Scuzați, doamnă, acolo în vagon unuia i-a venit rău.

— Așa? Atunci du-i apă și să-mi aduci ulciorul. Proastă femeie! Arăsuada! Acum o cafeluță!

Nu ți-e rușine, domnule! — spuse cu supărare unul din tovarăși, care nu putea să-și țină mecazul. Bai Ganciu îl privi cu ochii țintâți și pe neașteptate, zice:

— Mi-a venit mie în minte că-i o păcăleală și cu toate astea am zis: treacă-meargă... Dați-mi atunci, cel puțin o țigare și un coniac.

I-am dat țigara și coniac și el se duse în cupeul său la „oamenii simpli“.

După puțin se auzi vocea lui Bai Ganciu.

— Mari nătărări sunt ăștia învățații. Dar aveți puținică răbdare, o să se înapoeze Bai Ganciu în Bulgaria și o să vedem atunci fiecare cât face!

Ne apropiem de granița cehă. Încă pe drum se răspândi vestea că vom fi așteptați la graniță. Iată și graniță. Locomotiva dă signal. Vedem că din stânga și dreapta se năpustește lumea și dă năvală spre stație. Ploua. Cei ce ne așteptau, bărbați, femei, copii, purtau umbrele deschise.

Ne-am oprit. Pe peronul gării învălmășală mare. Deodată o muzică antonă „Șumi Marița“. Și după acela un cor mixt cântă imnul național ceh. S'au ținut și discursuri. Fetite cu flori în mână ne-așteaptă să coborâm din tren și să ne salute. Noi scoteam numai capetele din ferestre și priveam. Cei cari ne-așteptau nu știau ce să facă cu florile.

Muzica încetă. Încetă și corul. O atmosferă de tăcere și priviri reciproce.

Bai Ganciu coborî din vagon. Toți cei cari ne așteptau îndreptară privirile spre el și-i făcură drum să treacă. Dcamne! Ce grav a trecut Bai Ganciu între sute de ochi și mâini cari îi întindeau flori. El porni cu un mănunchiu de flori, își aranje mustața, tuși și privi cu un ochiu fata care îi întindea un buchet aproape subț nas. O privi și mișcă mâna la stânga ca și cum ar vrea să spună: Ne aștepti feto, ne aștepti? Bine faci, așteaptă-me! Mie îmi plac astfel de lucruri!“ Și Bai Ganciu porni fără să ia florile. Fata se rușină și-și lăsă mâna. După puțin timp Bai Ganciu se înapoie. Iar îi făcurăm drum. El dar își răsuci mustața, tuși și se urcă în vagon.

Semnalul locomotivei ne anunță că pornim spre Praga.

POEME *)

de Alecie PUSKIN

SĂMÂNĂTORUL

Leșit-a sămândătorul să samene sămânța sa

*O, prea curând, cu gândul să samăn libertate,
 Mi-am părăsit lăcașul luând stelelor 'nainte!
 Am aruncat sămânța cu mâni nevinovate
 În brazdele robite, culcușuri de morminte.
 Dar mi-am pierdut zadarnic cu truda, gândul bun
 Și vremea... Pașteți pururi în liniște, noroade!
 Nu-i scris chemarea cinsiei prin voi să dee roade.
 Ce 'nseamnă pentru turme cuvintele ce spun
 Cât prețuiește 'n lume această libertate?
 De-au fost odată tunse, pot fi și 'ngenunchiate.
 Din neam în neam le-așteaptă aceiași moștenire:
 Un jug și biciul care lovește în neștira.*

EX UNGUE LEONEM

*Lăsați, acum în urmă, voios ca niciodată,
 S'apară-o poezie ușoară, nesemnată.
 Un saltimbanc de critic i-a cântărit foloșul
 Și, nesemnând, a dat-o pierzării, ticălosul!
 Eu mi-am păstrat disprețul, el masca-i de paieță;
 Și totuși, fără sbucium, curând ne-am dat pe față:
 El îmi zărise ochii și ghiarele de leu;
 Urechile-i făcură să-l recunosc și eu.*

CELE DIN URMA FLORI

*È mândră 'ntâia floare în raze 'nvesmântată,
 Dar cele de pe urmă îmi sunt mai scumpe mie;
 Căci sufletul s'aprinde și simte cum re'noie
 Tot ce 'n nădejdea-i visul ar fi dorit vre-odată.
 De-aceia, despărțirea e poate-o mângâiere
 Mai mare decât pururi visata revedere.*

*) Din volumul ce va apare în întregime

CELE TREI IZVOARE

Pe-un lung pustiu al lumii nemărginite, 'n taină
 Tâsniră trei izvoare din umeda lor haină:
 Izvorul tinereții năvalnic unda-și mână
 Și scăpărând în susur cu vântul blând se 'ngână.
 Inaripată, unda Castaliei adapă
 Pe surghuinit în larguri cu picuri reci de apă.
 Iar cea din urmă, unda de ghiață a uitării,
 Și-amestecă risipa în plânsul disperării.

IN CAUCAZ

Rămâne Caucazul sub pașii mei. Și iată
 Că stăpânesc zăpada pe-o margine de-abis.
 Un vultur se rotește pe-o culme 'ndepărtată
 Și nemișcat plutește sub cerul larg deschis.
 Văd cum făsnesc izvoare și gălgâie pe vale,
 Când spumegă 'n șuvoaie ce 'n neguri se prăvale.

Alunecă sub mine sfios un pâlcc de nori.
 S'aude mai departe un vuiet de cascadă
 Pe creștete de stâncă, — stâlpi pururi veghietori.
 Mușchi verde prin stușișuri și urme pe zăpadă...
 Mici crânguri în podoabă de frunză se 'nvestmântă,
 Și 'n ele-aleargă cerbii și păsările cântă.
 Iși pregătește omul un adăpost în munte.
 Se 'ntrec pe povârnișuri cu turmele mărunte
 Păstori ce cată vieață și liniște prin văi,
 Acolo unde-Arugoa la umbră saltă 'n undă,
 Iar călăreși în goand din sulifi smulg văpăi,
 Când Terekul s'aruncă din încăperea-i scundă.

S'aruncă și mugește, sălbatec ca o fară
 Ce cată lung din cușcă spre crângul mut din zare;
 Se năpustește unda năvalnică, sprințară
 Și linge colțul stâncii în zvârcoări fugare.
 Zădurnic însă... nu e nici crâng, nici libertate:
 Căci zidurile crunte amenință din spate.

CĂTRE A. A. OLENINA

Da, te-am iubit, și poate eă dragostea nu e încă
 în suflet adormită ca steaua 'n noapte-adâncă;
 Dar nu mai crede 'n visul ce s'ar trezi vre-odată:
 N'aș vrea să-ți știu odihna de temeri înșelată.
 Căci te-am iubit în umbră și de nădejdi străin;
 Găseam în gelozie același veșnic chin,
 Și atât mi-ai fost de dragă că-l rog pe Dumnezeu
 Din nou să-ți dea iubirea ce ți-am păstrat-o eu.

Traduceri de AL. IACOBESCU

NOTIȚE NUMISMATICE

Latinii aveau o vorbă : *nummus* care arăta *moneta* bătută, conform legii, adică o monedă a cărei greutate și valoare a fost stabilită de lege. Vorba *moneta* derivă dela zeița *Juno Moneta* căci în templul ei s'ar fi bătut monete.

Știința care se ocupă cu studiul monetelor se numește numismatică. Când numismatică se ocupă și de medalii creiază o subdiviziune cu denumirea *numismatica medalistică*.

Se zice că Petrarca (1304—1374) a colecționat monete imperiale romane, iar în secolul următor, regele Renato d'Anjou, Matei Corvinul și Alfons de Aragonia au colecționat monete antice.

Numismatică s'a dezvoltat în secolele XVI, XVII și XVIII pentru că atunci s'a adunat cea mai mare parte a materialului și în acest timp s'au format colecțiunile cele mari care împodobesc muzeele din Europa.

Către sfârșitul secolului XVIII și către începutul celui al XIX, numismatică intră în familia științelor, căci deschide studiul omenei în raporturile sale religioase, civile, sociale, politice și economice. Ea a devenit, cu alte cuvinte, o ramură importantă a arheologiei și este în strânsă legătură cu istoria, cu arta, cu geografia și cu mitologia.

Numismatică se împarte în trei părți; *Numismatică antică*, *numismatică medievală* și *numismatică modernă*.

Numismatică antică, pentru apus, începe de când s'a decoperit moneta și merge până la căderea imperiului roman, iar pentru răsărit, merge până la distrugerea imperiului grec. Așa dar *seria greacă* cuprinde monetele grecești, — monetele celorlalte popoare antice, afară de Roma, precum și monetele imperiale grecești și coloniale; iar *seria romană* îmbrățișează numai monetele romane. Împărțite și acestea în *monete republicane* sau *consulare* și *monete imperiale*.

Numismatică medievală începe dela așezarea barbarilor în Europa.

Numismatică modernă începe, pentru Italia, în secolul al XV cu renașterea literară, iar pentru celelalte State începe în secolul XVI.

În România au apărut numismații în secolul XIX și cel dintâi ar fi: Banul Mihalache Ghica, apoi Dr. I. Rasti, Marele Vornic Al. Filipescu, Vornicul Nenciulescu, Geanoglu, ofițerii ruși din ocupația rusească, Vladimir de Blaremburg, N. Mavrus și alții. N. Mavrus a avut cea mai mare colecție de monete antice, pe care dăruind-o Statului a prilejuit înființarea colecției numismatice a Statului.

În Moldova se ocupa cu numismatică profesorul Gh. Săulescu, iar în Ardeal lucra Damaschin Bojinca.

În fine, trebuie să cităm numele părinților numismaticei române : D. A. Sturdza și M. C. Șutzu cari în tot timpul vieții s'au consacrat numismaticei și au publicat prețioase studii.

În anul 1903 s'a înființat „Societatea Numismatică Română” în București, care în anul 1933 și-a serbat 30 ani de activitate printr'o expoziție și prin Congresul numismatic.

*

Mărfuri-monete. Lumea socotește drept monete, discurile, mai mari

sau mai mici, de aramă, bronz, argint, aur, platină, porcelan și impropriu publicul mai admite și *moneta hârtie*.

Din timpurile cele mai vechi și până astăzi, oamenii nu s'au servit și nici nu se servesc numai cu monete pentru negoț. Oamenii primitivi au făcut schimburile bunurilor prin mijlocul pieilor animalelor sălbatice vânațe.

Dupăce o seamă de oameni s'au deprins cu păstoritul, schimbul mărfurilor s'a practicat cu oile vii, cu capete de vite (boi).

Prin *Zand-Avesta* e stabilit că medicii trebuie să fie plătiți cu capete de vite.

În *Omer*, unitatea de valoare a diferitelor mărfuri sunt boii. Armele eroului *Diomedea* valorau nouă boi și patru boi era prețul unei sclave pricepută la gospodărie.

Chiar și sclavii au fost folosiți ca monetă pentru schimburile comerciale și mai servesc și astăzi, în unele țări, pentru mijlocirea negoțului produsele agricole în locul monetei.

Grâul, încă din timpul vechilor greci și până acum, servește în locul banilor. Dar nu numai grâul înlocuiește banul ci și porumbul, nucile de cocos, sau chiar și nucile comune, apoi ouăle, pasărilor și altele.

Tot așa și produsele industriale au servit și servesc drept monetă, mai ales acum când lipsa de numerar este atât de pronunțată.

Bunurile care au înlesnit și care mai înlesnesc încă schimburile se pot defini mai precis cu expresia *mărfuri-monete*. Numismatica însă nu se ocupă de aceste *mărfuri-monete* ci numai de *moneta* propriu zisă.

Originea monetei. — Inteligența omenească a născocit anumite lucruri care să servească singure pentru schimb și astfel a găsit în sfârșit, că metalele prezintă durabilitate în timp, divizibilitate și posibilitate de cântărire a diferitelor discuri și imprimarea valorii pe discuri,

Sigur nu se știe care dintre popoare au început să se servească de monete.

În antica poemă indiană *Ramayana* se pomenește de aur brut și de monete fabricate din aur. La nunta principesei *Sita* i s'a dăruit aur brut, carete de aur, clopote de aur și o însemnată cantitate de monete de aur.

Manon prin legile sale arată că era încă de atunci monete de aur și de argint.

Evreii întrebunțau în antichitate monete de aur și de argint. *David* a cumpărat o bucată de pământ pentru a-și înălța un altar și a plătit șase sute *Sicli* de aur.

Moisi a fixat, ca evreul să plătească la înșurătoare, cincisprezece *sicli de argint* în mâna socrului.

Abraam, cum arată Biblia, a plătit lui *Efrone* patru sute *sicli de argint* în bani buni.

Monetele evreilor erau: *talantul*, *siclul*, *jumătatea de siclu* și *obolul*.

Egiptenii, Chaldeenii, Fenicienii și Assirienii cari au avut civilizațiile lor și care au făcut pe atunci și comerț, trebuie să admitem că au cunoscut și moneta.

Numismatica a ajuns, până acum, să cunoască monetele cele mai vechi care ar fi fost bătute de Lidieni. C. POPESCU-BĂLTENI

IMAGINEA

după Gabriele d'ANNUNZIO

*Amară e tristețea cărnii, când
Se s'înge flacăra dorinși 'n ghița
Desgustului, și nici un vâl de dragoste
Nu mai acoperă inerta goliciune!*

*(Iar tu te 'nalți în fundul sufletului,
Imagine curată. Cum se-apeacă
Pe frageda-i tulpină asfodelul,
Așa pe umăr sprijini capul blond.)*

*Imensă e tristețea cărnii goale,
Când înema în piept de-abia mai bate
Stingheră, 'ndepărtată, ca 'n mormânt!*

*(Iar tu privești mereu, o, mută
Imagine, ca laptele de pură,
Cu gingașii tăi ochi de porumbel.)*

FLAUTUL NOCTURN

după Arturo GRAF

*Sub, cerul nocturn de coloarea safirului,
Din culmea 'nfrunzită de deal singuratic,
Un flaut pierdut pe subt umbra tăcută
Doinește de dor și suspină și murmură.*

*Pe șesuri departe, prin aierul mut,
Se 'mprăstie-alene în jur melodia,
Și tânguie dulce și dulce jelește,
Senin, plângător, tremurat și solemn.*

*De stinse iubiri, de dureri tănuite,
Duiioase povești despre nefericite
Și gingașe suflete, flautul cântă.*

*O, dragosti zadarnice, o, goale-amintiri,
O, visuri și glasuri de vieți înecate,
Subt tainica imensitate cerească...*

*In limba română de
Pimen CONSTANTINESCU*

DIN ISTORIA MEDICINEI

Continuăm cu ilustrarea figurilor medicale din sec. al XVI-lea și al XVII-lea.

Antoniu COCHI s'a născut la Mugello în Toscana la 3 August 1695; a fost, succesiv, profesor de medicină la Pisa, de filozofie la Florența și anticar. Dizertațiile sale asupra medicinei le-a publicat în 2 volume la Florența și Paris în 1761.

Cochi a excelat și în literatură traducând din Xenofon și publicând aceste opere, cu text grec și latin, la Londra în 1726.

Giuseppe GALEANO a învățat și practicat timp de 50 de ani medicina la Palermo unde a și murit în 28 Iunie 1675. A lăsat multe și interesante lucrări medicale, dintre cari cităm:

1. O scrisoare asupra febrei epidemice (1648).
2. Smilacis asperae et falsae parillal cauza (1654).
3. Politica medica pro leprosi.
4. Hypocrates redivivus paraphrasibus illustratus.
5. Oratio de medicinae praestantio.
6. Methodo di conservare la sanità e di curare agni morbo colsolo uso dell'acqua vita (1622).
7. Il caffè con piu diligenza esaminata (1674).

Giovanni GIRALDI (Giraldus), numit deasemenea *Gynthio* sau *Gynt-hius*, a fost profesor la Ferrara. A predat și retorica. A murit la 69 de ani în 30 Decembrie 1673. A lăsat multe lucrări în latinește și italienește. În latinește a tipărit elegii, epigrame și istoria lui André Doria, 2 tomuri în folio, la Leyda în 1696. În italiana: 9 tragedii la Veneția în 1583; Gh. Hecatommithi nel Monteregale, în 2 volume la 1565 (O veche traducere în franțuzește e a lui Fr. de Chapus în 1584); Del Hercole canti XXVI, Modena 1552.

Gulielmo GRATAROLE s'a născut la Bergamo. A învățat și predat medicina la Padua.

S'a retras în ultimii ani ai vieții la Bâle în Elveția unde și muri în 1568 în etate de 52 ani.

A lăsat multe lucrări, între cari :

1. Modul de ați păstra și mări puterea memoriei (Există o traducere în franțuzește a lui Etienne Cope din 1586, la Lyon).
2. Conservarea sănătății magistraților, volajorilor și oamenilor studioși.
3. De predicatione morum, natura rumque hominum focila ex inspectione partium corporis.
4. De vini natura (Colonia la 1571).

Domenico GUGLIELMINI, medic, savant și matematician, s'a născut în Bologna la 27 Septemvrie 1655 și a murit în acel oraș în vârste de 54 de ani în 1710. A fost profesor de matematici și idrometrie la Bologna și Padua unde a predat și medicina. În 1686 a fost numit intendentul general al apelor statului Bologna, iar după 10 ani a fost primit la Academia de științe din Paris. Operile sale, reunite în 2 volume la Geneva în 1719, sunt :

1. Tratat de idiostatică, în latinește.
2. Della natura dei fiumi (cea mai prețioasă).
3. De sanguinis natura et constitutione.
4. De cometarum natura et ortu (despre cometa din 1681).
5. Două scrisori idrostatice (cu ocazia unei discuții avute cu Papin despre lucrarea sa).

Giovani LANCISI, medic și botanist, s'a născut la Roma în 1654. A fost profesor de anatomie ; medicul și camerierul secret al lui Inocenție XI și Clement al XI. A murit în 1720. A lăsat multe lucrări referitoare la diferite boli. Au fost tipărite la Geneva în 1718, în 2 volume mari și apoi retipărite în latinește în 1739. Era membru al mai multor Academii și la moartea sa a lăsat spitalului sfântului spirit biblioteca sa de 20.000 de volume.

Antoniu MOLINETTI a fost un anatomist celebru. S'a născut la Veneția. A fost profesor la Padua profesând și medicina cu succese strălucite. A murit la Veneția în 1675. A scris în latinește un tratat renumit asupra simțurilor, tipărit la Padua în 1669.

Ovidiu MONTALBANI, profesor și astronom al senatului Boloniei. A murit în 1672 în vârstă de 72 de ani. A lăsat un Index plantarum (1624) ; Formulario economico-Bumaldi (1654) ; Filantiologia a vero dell'amore di sesso (1659).

Giovani MONTAN s'a născut la Veneția în 1498. A predat medicina la Padua. Datorită succeselor sale în știința medicală a fost considerat ca al II-lea Galileu. A murit la 1551. A lăsat lucrările :

1. Medicina universa ;
2. Opuscula varia medica ;
3. De gradibus et facultatibus medicamentorum ;
4. Lectiones în Galenum et Avicennam.

Francesco NIGRISOLI s'a născut și a murit la Ferrara în 1727. A scris un tratat în latinește asupra Chinchinei în 1700 și Pharmacopaea Ferrariensis.

Dr. Odiseu APOSTOL

SONET

*Te-am petrecut în zarea fumurie
cu anii de dureri topiți în gene,
cu zâmbet șters de ftizice mondene, —
într'un sfârșit de toamnă albăstrie . . .*

*De-acum în umbr'ascunselor taverne,
învăluită 'n fumuri violete,
îmi voi sfârâma iar vechile regrete,
cum aș strivi subt talpă câte-un vierme*

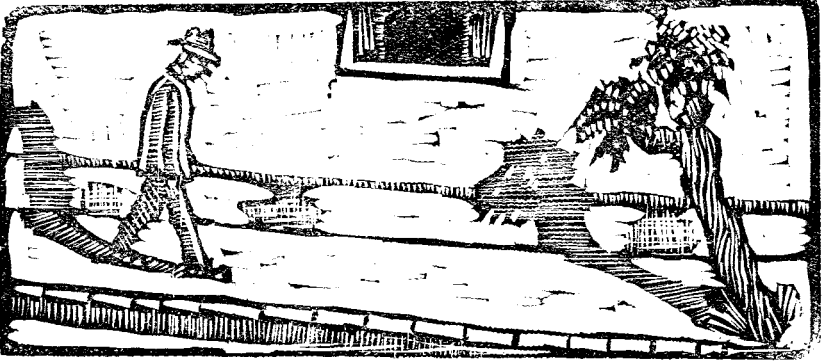
*Cu fixitatea vechilor portrete
voi urmări de-acum nepăsătoare
încolăciri de triste menuette,*

*Și 'n revărsarea ultimului soare
voi revedea prin umbra unei fete,
femeia care 'n mine astăzi moare . . .*

NOSTALGIE

*O zi s'a dus și altă vine
— scurt circuit de gând ușor! —
Întrezărești iar zări senine:
albastre, afunde, azurite,
o zi s'a dus, -un veșnic gol:
gene umbrite.*

*Pe gânduri cad: capul în piept
s'a 'nșipt mai dârz ca altă dată;
în ochi s'aprinde făsniri vioaie
de curcubeu, iar pe obraz:
lumină mată.*

CUGETĂRI DIN OPERILE OAMENILOR MARI

Gulese de C. ARGINTARU

Dumnezeu nu-i în cer, nu-i pe pământ. Dumnezeu e în inima noastră.
Un om poate avea totul neavând nimic și nimic având totul.

BCU Cluj / Central University Library EMINESCU

*

Femeile sunt schimbătoare ca valurile mării.

SHAKESPEARE

*

Femeile sunt stăpîni societății.

IBSEN

*

Alergând după fericire, oare când ași putea spune clipei: rămâi, ești
atâta de frumoasă!

GOETHE în *Faust*

*

Sufletul omenesc e câmpul de bătaie al unei lupte veșnice.

MUSSET în *Octave*

*

Nu putem merge departe în prietinie dacă nu suntem dispuși să ne
iertăm unii altora micile cusururi.

LA BRUËRE

*

Puternic e amorul călît prin durere.

Selma LAGERLÖF în *Gösta Berling*

LUI OMAR KAYYAM

Cercetător neobosit al lumii,
ce 'n tinereți cătai sglobiu zăvorul
vieții, doar cu cheia 'nțelepciunii,
convinsu-te-ai apoi că doar urciorul

cu vin, e dezlegarea toată a firii,
a cărei porți, în veșnic' alternare
se duc spre-a se 'noda cu-ale pornirii
instincte cerbicoase și amare.

Și odihnindu-ți gura peste vasul
ce 'n pântecu-i adânc strângea licoarea
eternă purtătoare de sfânt har,

celui, ce pe aproape-l ducea pasul,
strigat-ai: „Călătorule, e ora
să verși peste mormântu-mi un pahar!”

BCU Cluj / Central University Library Cluj

MĂRTURISIRE

Sunt schivnicul icoanelor străbune :
un cosmos mic de rele și de bune ;
mi-e trupul pom uscat, iar gândul meu
— domol urcuș spre zări de curcubeu —
mă poartă 'n taina celor ce 'nfloară
și mă alintă 'n poala lui domoală
ca 'n praporul roșiu al dimineții !
și năzuiesc mereu spre viața vieții . . .

Sunt fericit să văd cum seara vine
tăptil, de pe înaltele coline ;
cum dimineața taie luminișuri
și îmi deșteaptă mierlele 'n tușișuri ;
să prind cu ochii-al zilei larg senin
și 'n depărtări urechea să-mi ațin,
s'ascult un ciripit zglobiu de toacă
și clopote ce stau să se întreacă ; . . .

Când fruntea mea de strandă o proptesc
și-ascult în minte corul îngeresc,
aș vrea ca printre valuri de tămâie,
să trec pe nesimțite 'n veșnicie . . .

Ionel CH. SEVEREANU

PORTRETE ARTISTICE

MAESTRUL DIMITRIE CUCLIN

Născut la 24 Martie 1885 în Galați, studiază la liceul „V. Alexandri” unde tatăl său era profesor de muzică, apoi trece la Conservatorul din București, pentruca în 1907, ajutat de Spiru Haret, să plece la Paris.

De mic copil și până ce a ajuns elev la „Schola Chantorum”, D. Cuclin nu a încetat de a fi apreciat ca un adevărat talent muzical. Întors în țară, face parte din orchestra Operei și a Ministerului Instrucțiunii. Maestrul Enescu îi execută la Ateneu „Suita I” și „Scherzo”-ul, atrăgând atenția publicului și presei, care îi aduce laude. Suplinitor, apoi titular la Conservatorul din București, la catedra de Istoria Muzicii și Estetică muzicală, prin concertele pe cari le organizează, cu compoziții proprii, ajunge a fi admirat de cei mai mulți și criticat de cei ce nu-l înțelegeau.

Amărât și decepționat că Opera Română i-a refuzat punerea în scenă a operei „Agamemnon”, pleacă în America, dupăce cu un an înainte îi fusese premiată Simfonia în *mi major*, cu premiul „Moesenny”. Apreciat și înțeles peste Ocean, rămâne șef al departamentului de vioară și materii teoretice la „City Conservatory of Musik” până în 1930, când se reîntoarce în țară și ocupă la Conservatorul din București o catedră nou înființată.

În opera-i vastă și adâncă sunt reprezentate: muzica, literatura, știința și filosofia.

În muzica simfonică ne-a dat: Simfonia într-o singură parte (*mi major*). În muzica de cameră a scris sonate, suite, sonatine, etc. Muzica dramatică e reprezentată prin coruri religioase, drame și tragedii muzicale („Agamemnon”, „Traian”). În domeniul literar a scris teatru (drame, comedii, tragedii în limba franceză și română), poezii și proză.

Prin vasta sa activitate în atâtea domenii, prin numeroasele și valoroasele sale creații muzicale, prin calitățile sale de distins profesor și îndemănatăc pedagog, maestrul Cuclin este o personalitate de elită a timpului nostru.

D. ISAC

TEATRU

SCOALA DRAGOSTEI, comedie in patru acte de Jacques NATHANSEN, în traducerea domnului Ştefan Braborescu.

Întâmplarea conduce paşii tânărului student Henry în apartamentul demi-mondenei Simone, întreţinuta bogătaşului Michel și întreținătoarea unui oarecare Emile, — o pușlama artistică, adaptabilă tuturor situațiilor. Încântată de frăgezimea noului său adorator, această preoteasă a Venerei, îl acceptă ca amant. Tânărul — în fond băiat de treabă — revoltându-se după câțva timp la gândul că e amantul unei întreținute, gata să-l întrețină și pe el, se hotărăște să se retragă din viața acestei femei, mai ales în urma unei neașteptate întrevăderi cu bătrânul Michel, care-i demonstrează atotputernicia averii. Călit însă în această școală a dragostei și simțindu-se bărbat, Henry propune Simonei să aleagă între ei și bogăție. Femeia, deși are oroare de mansarda de unde plecase, înclină totuși spre acest sacrificiu care, spre liniștea ei, devine înutil, mulțumită generozității lui Michel. Bătrânul dându-și seama că nu poate trăi fără Simone, rămâne și pe mai departe întreținătorul ei, dar neștiut de Henry, care fiind incredințat de retragerea definitivă a celuiilalt, își continuă viața fericită, alături de femeia ce-l făcuse să simtă iubirea.

Direcția de scenă a avut-o traducătorul, domnul Ștefan Braborescu, căruia îi revine în mare parte succesul și a cărui școală reiese din interpretările actorilor: Doamna Silvia Jipescu-Hodoș, în rolul Simoniei, a avut o creație minunată. Dar cel ce și-a etalat originalitatea, scoțând până în cele mai subtile nuanțe mentalitatea bogătaşului ce are destulă bunăvoință să se coboare până la limbajul celui cu care vorbește, a fost domnul A. Decu; domnii Puican (Henry) și Voicu (Emile) au jucat bine; de-ase-

menea a fost plină de drăgălăsenie doamna Virginia Drăgoiu (Claire), — un tânăr element al teatrului clujan.

VICTIMELE LEGII. piesă în trei acte de LANDREY.

Aspirațiile burghezului înstărit pe sfere și condiții de altitudini sociale a fost și va fi un veșnic material dramatic, de oarece aceste tineri — caracteristic umme — nu sunt decât continui urmării a idealului, concret și deci mai ușor de ajuns pentru prozaic, prea vag pentru visător. Asistăm astfel la toate exhibițiile industriașului Lerault, care, pentru a ajunge deputat, ia ca secretar un nenorocit, Fery, condamnat de legile omenești, dar nevinovat față de divinitate — un mic furt pentru a scăpa viața unui semen — izbutind astfel să-și etapeze alegătorii. Odată ajuns la locul râvnit, mulțumită omului de mai sus, pe spinarea căruia dusese întreagă campania electorală, Lerault îl dă afară, atât pentru a nu sporta mereu prezența unui om din care făcuse un obiect, cât și pentru a pune capăt idilei începute între acest *puscăriaș* și fică-se, căci „un condamnat *n'are* voie să aspire la iubirea cuiva, mai ales când această persoană face parte dintr-o castă superioară”. Nenorocitul, decât să ajungă iar prada mizeriei pe străzile Parisului, se sinucide.

E o temă favorită întru câțva și lui Caragiale. Dar, pe când acesta biciuește societatea prin umor, Landrey o atacă prin tragic, căutând să imprimе în inimele spectatorilor, acel simțământ nobil, legea iertării, — mai ales față de un nenorocit, victimă a împrejurărilor și-a unor stupide prejudecăți sociale.

Remarcăm creațiile soților Dîmătriu, iar pentru restul ansamblului, doamna A. Vasiliu, domnii Voicu, Potoroacă, Ilea, nu avem decât cuvinte de laudă.

MONA VANNA, piesă în trei acte de Maurice MAETERLINCK, tradusă de domnul Șt. Braborescu.

Piesele istorice, în general, nu mai plac. E prea pripit ritmul epocii noastre pentru aș mai permite deslămarea frazelor clasice, chiar și atunci când verbalismul lor e aspru. Poate asta a fost și concepția publicului clujan — verificată prin sala aproape goală — deși numele autorului prezenta destulă garanție. De data asta Maeterlinck me transportă în secolul al XV-lea, dramatizând marele păcat al Italiei de ieri: lupta orașelor-republice — unele pentru hegemonie, altele pentru vitalitate — construind biruința acestor probleme ale colectivității pe dăstrugerea însăului.

Piza, sub comanda lui Guido Colonna, e amenințată de politica perfidă a Florenței și de armatele acesteia, conduse de mercenarul Prinzivalle. Incercându-se încheierea unei capitulări, comandantul inamic se hotărăște să trădeze interesele orașului pentru care luptase, dar cere ca soția lui Guido, Giovanne (Mona Vanna), să petreacă o noapte în cortul lui. Pentru a nu mai menține populația toscană în aspra lipsă a alimentelor și a muniției, Giovanne se hotărăște la sacrificiul cerut — binecuvântată de popor și de Marco Colonna, tatăl lui Guido — fără să ție seamă de izbucnirile soțului său. Dar în loc să găsească în Prinzivalle barbarul sângeros de care i-se povestise, găsește un vechi prietin din copilărie, Gianello, care-i

HYPERION

declară iubirea lui și care primește refuzul cu o resemnare atât de dureroasă, încât rămâne inactiv. Înconjurat de armata Florenței — care-i aflase trădarea — Prinziwalle, la invitațiile Giovannei, primește de a se refugia, pentru câteva zile, în Pisa, orașul cărui îi trimisese din belșug alimente, vinuri și muniții. Giovanne e primită în triumf și ajunsă în fața soțului ei, îi mărturisește acestuia cavalerismul lui Prinziwalle. Dar acest adevăr neverosimil, logica lui îl refuză cu încăpățănare.

— Cum, ai stat o noapte întreagă în cortul lui și nu ți-a făcut nimic? Dar ce, Vana, socoți că eu sunt omul care o să credă dacă-i spui că stelele sunt seminte de bostan și luna se stinge dacă scuipi spre ea?

Și întorcându-se către mulțimea care se prosternase o clipă în fața ei:

— O credeți? Cine crede?

Dar acei pe care ea îi scăpase dela o peire sigură, se dau în lături, neîncredători. Și atunci femeii nu-i mai rămâne decât minciuna, singura soluție acceptabilă. Leagă ea însăși pe Prinziwalle și dă ordin să-l ducă la închisoare — unicul mijloc de-al scăpa de furia soțului gelos — dar lasă să se întrevadă eliberarea lui într-un viitor apropiat.

Direcția de scenă a avut-o domnul Neamțu Ottonel, care a îngrijit ca spectacolul să fie pus la punct. În rolul bătrânului Marco Colonna, domnul Ștefan Brăborescu ne-a dat un suflet cu largi avânturi pentru frumos și adânc cunoscător al veșnicului omenesc; realizarea aceasta era transpunerea identică pe scenă a versurilor lui Blaga: „Jocul și iubirea mea, e 'ntelepciune!“. Doamna Athena Dumitrescu ne-a arătat în ultimul moment toate resursele dramatice de care dispune. Au jucat minunat domniile Vanciu (Guido), Tâlvan (Prinziwalle), iar restul a fost destul de bine susținut de domniile: Laptes, Constantinescu, Decu și C. A. Rusey.

DOMNIȘOARA JOSETTE, NEVASTA MEA, comedie în 4 acte de Paul GAVALT și Robert CHARVAY. Direcția de scenă: domnul Virgil Vasilescu.

Josette — o fată tânără și încântătoare — pentru a nu-și pierde o moștenire imensă, convinge pe mașul ei, Andrei Ternay, s'o ia într-o aparentă căsătorie, păstrând-o astfel omului iubit de dânsa, Joe Jackson, un tânăr englez care după statornicite tradiții familiare, trebuia să facă mai întâi înconjurul pământului, înainte de căsătorie. Fictiva alianță dintre naș și fiină sfârșește spre a fi veritabilă — natural, după destule peripeții caraghioase — spre bucuria tuturor, chiar și-a lui Joe Jackson, care în îndelungatul să voiaj trebuise să se căsătorească cu o musulmană, pentru a scăpa de o pedeapsă, provenită din cauza unei întâmplări neplăcute.

Piesa din cauza atâtor situații bufe și jonglerii de cuvinte, a plăcut publicului, mulțumită și rolurilor bine distribuite: Doamna Jana Popovici-Voinea — în rolul Josettei — a fost minunată, creația sa fiind în totul o etalare de drăgălășenii. Deasemenea au jucat foarte bine domniile: N. Dimitriu (Al. Ternay), V. Vasilescu (Theodor Panard) și V. Potorocă. Restul a fost bine susținut de doamnele: Viorica Dimitriu, Mary Cupcea, Aurelia Vasiliu, — și de domniile Sandu Rădulescu, M. Mateescu, I. Honae, L. Irișieș, A. Ilea, etc.

Ionel Ch. SEVEREANU

CĂRȚI

STATUL (REPUBLICA) LUI PLATON, traducere de V. Bichigean.

Apariția volumului II a Republicei lui Platon a umplut un gol simțit în cunoașterea subtilii gândiri grecești și să bucore pe admiratorii lumii antice.

În zilele noastre, când cititorii de grecească și latinească sunt tot mai rari, traducerea distinsului profesor-director al liceului din Năsăud este de un real folos, nu numai studenților, ci și publicului select, amator de clasicism.

Expunerea clară a originalului, într-o curată limbă românească, ne îndreptățește așteptarea operii complete a marelui gânditor din antichitatea greacă.

TINEREȚE-BĂTRĂNETE, studii medicale de Dr. Eugen Nicoară. Popularizarea cunoștințelor igienice și medicale despre prelungirea existenței prin o viață cumpătată, este grija de căpetenie a unor savanți și medici, conștienți de misiunea lor profesională. Domnul Dr. Eugen Nicoară, medic primar în Reghin, este unul din acei medici pentru care meseria ce și-a ales-o este mai mult un apostolat decât o căpătuială. Doritor de a face cunoscut publicului unele cunoștințe medicale referitoare la un trai liniștit pentru prelungirea vieții, ne dăruiește o carte sub titlul de mai sus, pe care o recomandăm călduros cititorilor noștri, ca fiind de folos pentru oricine ar citi-o. Ne oprim dela alte comentarii căci nu e în căderea publicației noastre discuția acestor probleme.

SOLII ȘI AGENȚII MOLDOVEI LA POARTA OTOMANĂ de I. Condurachi. Diplomatul, cu o aleasă cultură juridică și generală, domnul Jean Condurachi, Consilier de Legatie în Ministerul de Externe, se ocupă intens și conștiincios de problemele legate de profesia sa. În patru studii consecutive: Câteva cuvinte asupra condiției juridice a streinilor în Moldova și țara Românească până la regulamentul organic; Expunerea rezumată a teoriei moștenirilor în vechiul drept românesc; Clauzele de naționalitate

privitoare la România din tratativele încheiate din 1919—1920; Soli și agenți ai Domnilor Moldovei la Poartă în secolul al XVII-lea. Două din aceste lucrări au fost premiate de Academia Română. Sunt probleme ce interesează pe orice intelectual fiind expuse pe larg, cu un bogat lux de argumente și într'un stil care ne desvăluie un scriitor înzestrat și talentat în arta tălmăcirii trecutului nostru. În fruntea numărului de față publicăm o parte din interesantul studiu al domnului Condurachî, *Istoricul sistemului monetar în țările române*, urmând ca restul să-l publicăm în numărul viitor.

REVISTE

REVISTA FUNDAȚIILOR REGALE de sub conducerea domnului Paul Zarifopol a pornit într'un ceas bun la drum cu un format atât de mare, cum n'a cunoscut publicistica noastră o asemenea revistă lunară. Având un material cultural și științific, din abundență revărsat în cele 240 de pagini, un fel de tanc cultural, e accesibilă tuturor prin costul de 25 de lei un număr.

Fundațiile regale de sub înțeleapta oblăduire a M. S. Regelui Carol II, care vrea să fie îndrumătorul cultural al nației Sale, a pornit această mare ofensivă, cu două mari publicații, cari sunt o mândrie pentru literile noastre: *Albina* și *Revista Fundațiilor Regale*. Cea dintâi e o revistă uriașe pentru popor și e pusă sub conducerea domnului D. Ciurezu, poet talentat și cu o frumoasă cultură. Fiu de țărani ghitabur dintr'un sat mare al Olteniei, cu o podgorie renumită, Plenița, poetul Ciurezu aduce înviorare și slovă sănătoasă în paginile săptămânale ale *Albinei*. Era cel mai indicat să dea avânt geamătului popular, setos de cultură. Ii dorim spor la luptă pe cuprinsul paginilor ce i se deschid larg, dornice de lumină.

Ceilaltă publicație, *Revista Fundațiilor Regale*, a fost dată pe mâna unui scriitor harnic, tăcut și pătruns de înalta misiune ce i s'a încredințat, domnul Paul Zarifopol, cunoscut ca un talent literar și critic destoinic, în plină maturitate. Amândouă aceste personalități literare, domnii Ciurezu și Zarifopol, sunt elemente muncitoare și urâsc polemica și vorbăria goală care abundă în multe din revistele noastre.

CALENDARUL „IZVORAȘUL“ PE 1934. Revista folkloristică „Izvoarașul” din Bistrița—Mehedinți, de sub conducerea soților preot Dumitrescu — Bistrița, editează la fiecare sfârșit de an, câte un frumos calendar cu numeroase ilustrații, clișee, vignete, cântece, jocuri, glume, ghicitori, snoave, povești și biografii folkloriștilor noștri. Fiind o lectură plăcută și ușoară, recomandăm acest calendar tuturor cari îndrăgesc producțiile poporului român.

Se poate comanda la redacția revistei cu prețul de 30 lei.

ȘTIRI

— Poeta Florica Ciura, un tânăr talent literar în plină ascensiune, va scoate încurând o plachetă cu versurile sale.